

Een pedagogisch versterkt sportklimaat

Zoektocht naar pedagogische handvatten voor jeugdtrainers

In Nederland zijn we hard op weg om een veiliger sportklimaat te creëren. Het is echter een proces waar nog jaren aan voorbij zullen gaan. Om een stap in de goede richting te zetten moeten we allemaal beseffen dat de opvoeding en ontwikkeling van het kind in de sport centraal staat. Voor een positieve ontwikkeling van het kind moeten de jeugdtrainers/-coaches op hun beurt beseffen dat er een belangrijke rol voor hen is weggelegd. De professionele, pedagogische relatie tussen jeugdtrainer en jeugdspeler, maar ook de trainer didactisch vormen zijn de rode draad binnen ons praktijkonderzoek en zullen dan ook binnen dit artikel een belangrijke plaats innemen.

Door: Koen van Dijk en Steven de Bruijn

Achtergrond van het onderzoek
 Voor onze afstudeerscriptie, in de laatste fase van onze opleiding tot eerstegraads docent lichamelijke opvoeding aan Calo Windesheim, zijn we in januari 2013 gestart met onze zoektocht naar de pedagogische succes- en faalfactoren van jeugdtrainers binnen het sportkli-

maat in Nederland. Hiervoor hebben we actief geparticipeerd in het landelijke onderzoek Trainer-kind INterACTIE (zie kader). Onze zoektocht startte na een positief onthaal bij AFC Quick 1890, een voetbalvereniging in Amersfoort, met het filmen van wedstrijdbesprekingen, trainingen, wedstrijden en het afnemen van interviews en enquêtes bij de jeugdtrainers en de jeugdsporters. Na intensief onderzoek volgde de verwerking van alle opgeleverde data.

Uitgebreide readers en handleidingen worden veelal niet gebruikt en eindigen in de kast. Een overzichtelijke krachtige handleiding, waar niet alleen voetbaltrainers van AFC Quick 1890, maar ook trainers in andere takken van sport iets aan hebben, is volgens ons de basis om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de jeugdsporters. Op basis van de onderzoeksgegevens hebben we dit als eindproduct opgeleverd.

Landelijk onderzoek Trainer-kind INterACTIE

In 2012/ 2013 participeerden ongeveer 50 vierdejaars hbo-studenten van drie verschillende hogescholen (Windesheim, Haagse Hogeschool, Fontys Hogescholen) in het onderzoek Trainer-kind INterACTIE. Doel van het onderzoek is om zicht te krijgen in de manier waarop trainers en kinderen met elkaar omgaan bij sporttrainingen/-wedstrijden en welke betekenis dit heeft voor de ontwikkeling van kinderen in sport. Door succes- en faalfactoren in kaart te brengen worden gerichte aanbevelingen geformuleerd voor de inrichting van sportkaderopleidingen en 'Naar een veiliger sportklimaat' (2012-2016). De 50 studenten hebben, gebruikmakend van precies dezelfde onderzoeksinstrumenten en -aanpak, gegevens verzameld over een jeugdtrainer en zijn/haar sportgroep. Centraal hierin stonden observaties en interviews rondom de pedagogische rol van trainers bij trainingen en wedstrijden, maar ook zijn vragenlijsten en opnames ingezet. De algehele projectleiding ligt bij NOC*NSF en de coördinatie van het onderzoek voert onderzoeksbureau Kennispraktijk uit. Verschillende onderzoekers en praktijkdeskundigen (van sportbonden en -opleidingen) begeleiden het onderzoek en waarborgen de kwaliteit van het onderzoek en implementatie van de uitkomsten.

Verloop van het onderzoek

Om een objectief beeld te krijgen van het pedagogische sportklimaat bij deze voetbalvereniging werd het praktijkonderzoek bij de B1 en de D4 van AFC Quick 1890 uitgevoerd. Het onderzoek duurde vier maanden. Er was nauw contact met de jeugdtrainers, leiders en jeugdsporters zelf. Met twee sterk verschillende elftallen waarin de spelers variëren in leeftijd, afkomst, sportmotivatie en normen en waarden, hebben wij er goed aan gedaan om hen beter te leren kennen. Tijdens de eerste kennismaking is er met beide partijen inhoudelijk gesproken over de aanleiding, opzet en het doel van het ons onderzoek. Zo hebben wij een fundering gelegd om uiteindelijk een goede relatie met trainers en jeugdsporters op te bouwen. Zo konden we objectief onderzoek uitvoeren, met advisering op dit thema als gevolg.

Wij hebben het vermoeden dat de wederzijdse acceptatie ervoor gezorgd heeft dat de jeugdsporters openhartig en eerlijk waren in het vrijgeven van informatie tijdens de interviews. Zowel positieve als minder positieve ervaringen, meningen en kritieken over de trainers en medespelers kwamen ter sprake.

GEDurende ons onderzoek hebben wij naast de trainers ook de spelersgroepen geobserveerd. Naar aanleiding van de gefilmde wedstrijden en trainingen zijn zowel de trainers als de spelers (in drietallen) geïnterviewd over hun kijk op deze momenten. In verband met de objectiviteit was het voor ons belangrijk om tijdens de onderzoeksperiode geen

»»

Contact:

koenvandijk2@hotmail.com
 steven_debruijn89@hotmail.com

FOTO: HANS DIJKHOFF

Buitenspel?

voorbarige uitspraken of leerhulp aan de trainers te geven. Iets wat nogal lastig is voor ons als docenten lichamelijke opvoeding in opleiding. Uiteindelijk wilden wij, op basis van ons praktijkonderzoek, komen tot een advies aan de (jeugd)trainers en het (jeugd)bestuur van de club. Dus wilden we het proces niet tussentijds beïnvloeden door onze mening te geven of uitspraken te doen over beslissingen van de trainers.

Al na de eerste observaties en interviews met de trainers en jeugdspelers ontwikkelde zich snel een patroon in het gedrag van de trainers. De spelers waren openhartig tijdens de interviews en vertelden vrijuit. Dit heeft ervoor gezorgd dat we met een redelijke zekerheid kunnen zeggen dat het ook daadwerkelijk een weergave is van de realiteit van alledag bij deze voetbalclub.

De pedagogische relatie en de didactiek

Met veel onderzoeksgegevens (data) en maar een handzaam en bruikbaar eindproduct op het oog, was het voor ons noodzakelijk om de data te filteren op bruikbare elementen. Tijdens ons onderzoek ontdekten we al snel een patroon bij beide trainers en kwamen wij op een voorlopige selectie van alle gegevens uit. We hebben dan ook besloten om de gefilterde data in de vorm van bruikbare handvatten c.q. tips & trucs onder te verdelen in de begrippen *relatie trainer-speler* en *trainer didactisch*. Deze

twee pijlers moeten een voorwaarde zijn om toe te werken naar een veiliger sportklimaat. Hieronder lichten we de begrippen relatie trainer-speler en trainer didactisch toe. Deze zeer compacte handleiding voor specifiek de (jeugd)trainers bij deze voetbalvereniging, is in onze ogen ook overdraagbaar naar andere sporten en sportverenigingen.

Ons advies

Halverwege mei 2013 hebben wij de jeugdtrainers van de B1, D4 en de voorzitter van AFC Quick 1890 uitgenodigd voor een presentatie rondom de overdracht van ons eindproduct, de handleiding over succes- en faalfactoren voor trainers. De trainers en de voorzitter maakten toen kennis met de inhoud van de handleiding. Ook werden er ervaringen (op basis van ons praktijkonderzoek) en onze interpretaties c.q. conclusies uitgewisseld. Hier en daar werd er gediscussieerd over wat wel en niet goed is voor de ontwikkeling van jeugdspelers. Na deze waardevolle discussie en toelichting hebben we ook het

Het materiaal

FOTO: KOEVEN DIJK

FOTO: HANS DIJKHOFF

Laten spelen

projectresultaat overhandigd. Beide partijen waren het eens over de bruikbaarheid van de handleiding in de praktijk. De handleiding, die deels geschreven is op basis van persoonlijke reflectie en deels berust op onze eigen ervaringen en kennis, zal vanaf volgend seizoen beschikbaar zijn voor alle trainers van AFC Quick 1890. De club heeft zelfs aangegeven dat er concrete plannen zijn om de acht pagina's tellende handleiding op te nemen in het (jeugd)beleidsplan van de club. Volgens de club is de compacte weergave de kracht van de handleiding. Wij hopen hiermee ook op langere termijn een bijdrage geleverd te hebben aan het (versterken van het) pedagogische sportklimaat bij AFC Quick 1890 en wellicht dat andere sportverenigingen zullen volgen. Ter afsluiting willen we graag eindigen met een persoonlijk citaat, terug te vinden in onze handleiding 'Op weg naar een veiliger sportklimaat – Pedagogische handvatten omtrent succesfactoren voor trainers'. (zie www.kvloweb.nl). 'Het trainerschap kent een veelzijdigheid als het gaat om eigenschappen en kwaliteiten die van de trainer worden verwacht. Geen enkele trainer kan op elk front uitblinken, maar de beste trainer is die trainer die zijn jeugdspporters laat uitblinken. Het creëren van een veilig pedagogisch sportklimaat is een voorwaarde om jeugdspporters de kans te geven zichzelf te laten zien en zijn.'

Wil je in het najaar van 2013 geïnformeerd worden over de landelijke uitkomsten van het onderzoek Trainer-kind INTERACTIE of daar actief bij betrokken worden, stuur dan een berichtje naar Jarno Hillhorst (j.hilhorst@kennispraktijk.nl) of Ruud Hekker (ruud.hekker@noc-nsf.nl).

Koen van Dijk en Steven de Bruijn zijn vierdejaars LO-studenten aan Calo Windesheim. In het kader van hun 'afstudeeronderwijs' hebben zij gekozen om te participeren binnen het landelijke onderzoek 'Trainer-kind INTERACTIE'. ◀

Relatie trainer-speler

Voor de verbetering van het pedagogisch sportklimaat dient er sprake te zijn van een professionele, pedagogische relatie tussen de trainer en de jeugdspporters. Daarnaast moeten trainers binnen de jeugdsport zich er bewust van zijn dat zij een pedagogische rol vervullen. Een pedagoog is iemand die kijkt naar de (sociaal-emotionele) ontwikkeling van de jeugdige. Als trainer heb je, naast de sportinhoudelijke kant, ook een begeleidende functie als het gaat om deze ontwikkeling van een jeugdspporter. Om tot een optimale ontwikkeling van een speler te komen moet de interactie tussen trainer en speler een belangrijke plaats innemen. Enkele voorbeelden van succesfactoren omtrent relatie trainer-speler zijn belevingswereld en het recht om gezien te worden.

Belevingswereld

Jeugdspporters geven aan het leuk te vinden wanneer de trainer meedoet tijdens de training. De aanwezigheid van de trainer in het spel zorgt voor uitdaging bij de jeugdspporter(s). Daarnaast kan er direct worden ingespeeld op gebeurtenissen tijdens het spel.

Bedenk voordat je in het spel stapt goed welke doelstellingen je wilt bereiken. Wil je meer plezier in het spel creëren, een speler observeren of bijvoorbeeld het spel beter laten verlopen? Wees je bewust van je taak als trainer wanneer je je begeeft tussen de jeugdspporters.

Recht om gezien te worden

Tenslotte, wie kijkt zonder kader ziet van alles, maar let op niets. Het recht om gezien te worden: jeugdspporters vinden het belangrijk om gezien te worden, ze zijn op zoek naar bevestiging, in dit geval van de trainer. Iedereen herkent het gevoel om gewaardeerd te worden door anderen. Erkenning draagt bij aan de ontwikkeling van de jeugdspporter(s). Als trainer heb je de verantwoordelijkheid om recht te doen aan de jeugdspporter die gezien wil worden.

Spelers geven aan persoonlijke aandacht en interesse van een trainer te waarderen. Interesse vanuit een trainer heeft zowel op korte, als op lange termijn, een positief effect op de houding van de jeugdspporter(s) en een team. Jeugdspporters ervaren hiermee een veilig en vertrouwd gevoel binnen de relatie met de trainer en spelers onderling.

Onthoud als trainer altijd dat jeugdspporters verschillen in perceptie. De behoefte van de een is niet de behoefte van de ander. Kijk daarom voorafgaand aan het seizoen welke verschillende milieus en subculturen er zijn waarin jeugdspporters opgroeien. Stem hier vervolgens je aandacht op af.

Naast belevingswereld en recht om gezien te worden, zijn ook de succesfactoren positivisme, rechtvaardigheid, teambuilding en doelstelling in de handleiding opgenomen.

Trainer didactisch

Didactiek gaat over de overdracht van kennis, vaardigheden en inzicht. Het draait niet alleen om de overdracht zelf, maar vooral om de manier waarop het naar de jeugdspporters wordt gebracht. Enkele voorbeelden van succesfactoren omtrent trainer didactisch zijn: structuur in de organisatie en evaluatie.

Structuur in organisatie

Met heldere duidelijke regels en afspraken valt of staat de structuur van een team. Door het opstellen van regels zorgt de trainer voor een gestructureerde basis voor een groep jeugdspporters. De regels vormen het fundament waar de trainer op kan terugkomen wanneer een spelersgroep niet naar behoren functioneert.

De volgende ingrediënten helpen trainers bij het maken van een krachtige structuur: Stel regels altijd in onderlinge afspraak met jeugdspporters op, hiermee maak je jeugdspporters verantwoordelijk voor de regels binnen een team.

Wees consequent in het naleven van regels en maak hierbij nooit onderscheid tussen jeugdspporters. In de praktijk komt naar voren dat trainers een betere speler alsnog opstellen wanneer deze bijvoorbeeld te laat komt voor de wedstrijd. Op deze manier faalt de trainer in het consequent naleven van regels met mogelijk een negatief/onrechtvaardig gevoel bij de jeugdspporter(s).

Werk met het principe van belonen en straffen. Op deze manier schep je duidelijkheid naar de jeugdspporters, wanneer het aankomt op het wel of niet opvolgen van de afgesproken regels.

Evaluatie

Jeugdspporters geven aan vaak niet te weten met welk doel ze een oefening uitvoeren op de training. Om het leerproces van de jeugdspporters te versterken is het belangrijk om tijdens de training bruikbare rustmomenten te verwerken, waarin de trainer terugblijkt op de uitvoering van de oefening. Door deze interactieve manier van training geven maakt de trainer spelers niet alleen bewust van doelstellingen, maar geeft ook inzicht in hun eigen kunnen. De jeugdspporter wordt aangestuurd tot zelfreflectie. Naast voetbaltechnische vaardigheden wordt er namelijk ook een beroep gedaan op het gebied van de cognitie van de jeugdspporter(s).

Behalve structuur in organisatie en evaluatie zijn ook de succesfactoren uitdaging op maat en visualisatie in de handleiding opgenomen.